

УДК 1(100):159.9

DOI <https://doi.org/https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.3.16>

Букіна Тетяна Вікторівна,
*кандидат історичних наук, доцент,
завідувач кафедри соціальних та загальнотехнічних дисциплін
Первомайського навчально-наукового інституту
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
orcid.org/0000-0003-3628-6859
tanyshabukina@gmail.com*

Ямпольцев Павло Віталійович,
*кандидат історичних наук,
завідувач кафедри загальнонаукових, соціальних та поведінкових дисциплін
Північноукраїнського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ» Міжрегіональна Академія управління персоналом»
orcid.org/0000-0002-6962-5493
yampolets1970@ukr.net*

ФІЛОСОФСЬКІ ВИМІРИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ І СВІДОМОСТІ

У статті розкрито філософські виміри штучного інтелекту та свідомості, які стають особливо актуальними в умовах технологічного прогресу. Встановлено, що, попри значний розвиток штучного інтелекту, його здатність відтворювати повну складність людського мислення залишається обмеженою. З'ясовано, що складність людської когнітивної діяльності є результатом здатності адаптуватися до різноманітних умов і контекстів, чого не можна досягти в рамках машинного середовища. Наголошено на необхідності філософського аналізу нових викликів, пов'язаних з інтеграцією штучного інтелекту в соціальні структури, як-от вплив на ринок праці та соціальні взаємодії. Підкреслено, що технології штучного інтелекту змінюють повсякденні взаємодії, відкриваючи нові можливості для етичних роздумів щодо соціальних і політичних процесів. Констатовано, що філософський підхід вимагає дослідження глибоких екзистенціальних наслідків впливу штучного інтелекту на людське буття. Розкрито етичні питання, що постають у процесі використання штучного інтелекту, зокрема в контексті його застосування у військових і спеціальних технологіях, а також у сферах приватності та безпеки даних. Підкреслено, що філософські концепції дедалі більше інтегруються в розроблення технологій штучного інтелекту, а це відкриває нові можливості для синтезу етичних та технічних аспектів у рамках інтелектуальних систем. Констатовано, що подальший розвиток штучного інтелекту вимагає постійного переосмислення традиційних філософських концептів, як-от свідомість, автономія і моральна відповідальність. Зроблено висновок, що філософське осмислення розвитку штучного інтелекту є необхідним для забезпечення етичного використання технологій у сучасному суспільстві, що гарантує їх безпечне і справедливе застосування.

Ключові слова: штучний інтелект, свідомість, філософський аналіз, етика, когнітивна діяльність.

Bukina Tetiana,
*Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Social and General Technical Disciplines
Pervomaysky Academically is a Scientific Institute of the Admiral Makarov
National Shipbuilding University
orcid.org/0000-0003-3628-6859
tanyshabukina@gmail.com*

Yampolets Pavlo,
Candidate of Historical Sciences,
Head of the Department of General Scientific, Social and Behavioral Disciplines
North Ukrainian Institute named after Heroiv Krut
Interregional Academy of Personnel Management
orcid.org/0000-0002-6962-5493
yampolets1970@ukr.net

PHILOSOPHICAL DIMENSIONS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND CONSCIOUSNESS

The article reveals the philosophical dimensions of artificial intelligence and consciousness, which have become particularly relevant in the context of technological progress. It is established that despite the significant development of artificial intelligence, its ability to replicate the full complexity of human thought remains limited. It is clarified that the complexity of human cognitive activity results from the ability to adapt to diverse conditions and contexts, which cannot be achieved within a machine environment. The necessity of philosophical analysis of the new challenges associated with the integration of artificial intelligence into social structures is emphasized, including its impact on the labor market and social interactions. It is highlighted that artificial intelligence technologies are changing everyday interactions, opening new opportunities for ethical reflection on social and political processes. It is stated that the philosophical approach requires the exploration of the deep existential consequences of the impact of artificial intelligence on human existence. Ethical issues arising in the use of artificial intelligence are addressed, particularly in the context of its application in military and special technologies, as well as in areas of privacy and data security. It is underlined that philosophical concepts are increasingly integrated into the development of artificial intelligence technologies, which opens up new possibilities for synthesizing ethical and technical aspects within intellectual systems. It is noted that the further development of artificial intelligence requires a constant reassessment of traditional philosophical concepts such as consciousness, autonomy, and moral responsibility. It is concluded that philosophical reflection on the development of artificial intelligence is essential to ensure the ethical use of technologies in modern society, guaranteeing their safe and fair application.

Key words: artificial intelligence, consciousness, philosophical analysis, ethics, cognitive activity.

Вступ. У сучасному світі штучний інтелект (далі – ШІ) набуває все більшого значення в різних сферах людської діяльності, зокрема в науці, техніці, економіці та культурі. Однак разом із прогресом технологій виникають нові філософські питання, що стосуються природи ШІ, його взаємодії з людською свідомістю та моральними цінностями. При цьому одним із найбільш актуальних питань є можливість моделювання людської свідомості в штучних системах, що ставить під сумнів традиційні уявлення про суб'єктивність і пізнання. Це своєю чергою вимагає переосмислення основних філософських категорій, як-от свобода волі, моральна відповідальність та онтологічна природа інтелекту.

Актуальність останніх досліджень у сфері філософських вимірів штучного інтелекту та свідомості зумовлена стрімким розвитком ШІ-технологій, що ставить нові питання щодо їх морального та онтологічного статусу. Зокрема, Д. Зелінська акцентує увагу на важливості філософських підходів для розвитку

ШІ, розглядаючи їх як необхідну основу для створення технологій майбутнього (Зелінська, 2018). Поряд із тим О. Стебельська та Л. Федорів аналізують концептуальні підходи до свідомості та її можливу модель у контексті ШІ-технологій, що підіймає питання про можливість «перенесення» свідомості в машини (Стебельська, Федорів, 2019). Ю. Мельник, С. Тодорова, Г. Шевченко акцентують увагу на технологічному вимірі ШІ як філософської категорії, що дає нові можливості для розгляду його впливу на суспільство (Мельник та ін., 2019). Натомість В. Нікітенко, В. Воронкова, О. Кивлюк, Р. Олексенко та В. Сухенко детально досліджують вплив ШІ на різні сфери суспільства, зокрема на розвиток людини та освітні системи, що стає важливим аспектом для інтеграції штучного інтелекту в соціальний контекст (Нікітенко та ін., 2024). Проблеми морального статусу та етичні виклики розвитку ШІ розглядають також І. Дятлова, О. Патлайчук та О. Ступак (Дятлова та ін., 2025). Натомість О. Варипаєв досліджує зміну класичних філософських

концепцій через вплив ШІ-технологій на пізнання та онтологію, що дозволяє по-новому поглянути на роль людини в епоху цифрових технологій (Варипаєв, 2025). Етичні аспекти, пов'язані з впливом штучного інтелекту на людську суб'єктивність досліджує О. Іванова, звертаючи увагу на важливість антропологічних вимірів у контексті технологічних змін (Іванова, 2024). Крім того, А. Шевель порушує питання змін у науковій парадигмі, пов'язаних із розширенням застосування ШІ, що змінює спосіб наукового пізнання та соціальні ролі вчених у процесі його розвитку (Шевель, 2023). Своєю чергою Н. Козаченко та М. Брюховецький аналізують моральні й етичні питання впливу ШІ на суспільні уявлення про моральність і етику (Козаченко, Брюховецький, 2025).

Метою статті є дослідження філософських вимірів штучного інтелекту та свідомості.

Виклад основного матеріалу. Штучний інтелект і свідомість – це два важливі аспекти сучасних філософських досліджень, що набувають особливої актуальності в умовах швидкого розвитку технологій. У контексті дослідження взаємозв'язку між ними важливо з'ясувати теоретичні та практичні аспекти функціонування ШІ, а також розглянути його вплив на концепти людської свідомості.

Інтелектуальні здібності людини характеризуються унікальними властивостями, які виявляються у високому рівні складності та гнучкості функціонування, що не дозволяє на сучасному етапі відтворити їх у рамках машинного середовища. Складність людської когнітивної діяльності зумовлена здатністю адаптуватися до різноманітних умов і контекстів, що є надзвичайно важливим аспектом для формування точного розуміння природних механізмів мислення. Однак, попри ці обмеження, наукове співтовариство продовжує інтенсивно працювати над розробленням ШІ-моделей, які наближаються до людських здатностей, оскільки ці зусилля сприяють технологічному прогресу та поглибленню розуміння природи самого інтелекту (Стебельська, Федорів, 2019, с. 111).

Необхідність подальшого розвитку ШІ вимагає від філософії аналізу нових викликів, які виникають у контексті інтеграції технологій у соціальні структури. Зауважимо, що ШІ змінює наші повсякденні взаємодії, а також відкриває нові напрямки для роздумів щодо

його впливу на соціальні та політичні процеси. Зокрема, виникають запитання щодо можливості штучного інтелекту впливати на ринок праці, формувати політичні стратегії та трансформувати соціальну взаємодію (Мельник та ін., 2025, с. 5).

Крім того, одним із важливих напрямів філософського осмислення ШІ є пошук відповідей на питання, чи здатна машина імітувати людське розуміння й формувати нові форми свідомості. Разом із тим проблема свідомості в контексті ШІ стає однією з важливих тем філософських досліджень, оскільки технологічні інновації відкривають нові можливості для вивчення природних і штучних форм самосвідомості. Це ставить питання про межі людської та машинної свідомості та про можливість їх взаємодії чи співіснування в рамках спільної когнітивної парадигми.

Впровадження ШІ-технологій у сучасне суспільство є двозначним процесом, що може спричинити позитивні та водночас негативні наслідки, особливо в контексті соціальної нерівності. Одним з основних ризиків є автоматизація праці, яка може призвести до витіснення працівників з низькою кваліфікацією, що посилює соціальний розрив між багатими і бідними. ШІ, здатний виконувати рутинні й повторювані завдання, може значно скоротити робочі місця в певних секторах економіки (Мельник та ін., 2025, с. 5).

Варто зазначити, що цей процес трансформації ринку праці вимагає технічних змін та фундаментального переосмислення освітніх систем. Для того щоб уникнути поглиблення соціальної нерівності та забезпечити конкурентоспроможність працівників, необхідно впроваджувати нові освітні програми, орієнтовані на розвиток навичок роботи з технологіями ШІ, а також на підвищення загальної цифрової грамотності населення. Ці зміни повинні бути спрямовані на створення нових форм освіти, що відповідають вимогам сучасної цифрової економіки.

Водночас важливою складовою частиною цього процесу є стратегія перекваліфікації та адаптації робочої сили до змін, спричинених швидким розвитком технологій. Створення механізмів для підвищення кваліфікації та перекваліфікації на різних етапах кар'єрного шляху дозволить зменшити ризики безробіття, які виникають унаслідок автоматизації.

Поряд зі змінами в економічній сфері ШІ ставить перед суспільством серйозні етичні виклики, що вимагають розроблення чітких моральних принципів для регулювання його використання. Важливо, щоб штучний інтелект розроблявся в рамках філософії, орієнтованої на благо всього людства, а не лише окремих інтересів або націй. Ідея, що ШІ має сприяти формуванню нового рівня цивілізаційного розвитку, є основною в концепціях його етичного застосування. Однак на практиці цьому передуватимуть серйозні труднощі, оскільки нині ШІ активно застосовується у військових та спеціальних технологіях, що ставить питання про його моральне й етичне використання (Зелінська, 2018).

Застосування ШІ у воєнних технологіях та операціях є найбільш очевидним прикладом небезпечного застосування, яке може мати далекосяжні наслідки. Однак це лише один з аспектів, де ШІ може бути застосований на шкоду людству. Важливим аспектом є також питання приватності та безпеки даних, оскільки розвиток штучного інтелекту здатен створювати нові форми контролю і маніпуляцій, що підривають основи демократичних інститутів. Тому філософське осмислення меж і принципів застосування таких технологій повинно стати важливою частиною розвитку ШІ. Розроблення таких моделей співпраці й регулювання є необхідним для забезпечення того, щоб ШІ працював на користь усього людства, а не тільки на досягнення вузьких корпоративних чи воєнних інтересів.

Разом із тим ШІ визначається як система, розроблена за допомогою програмного забезпечення, здатна здійснювати вплив на навколишнє середовище з різним ступенем автономії. Це дозволяє створювати результати, як-от прогнози, рекомендації або рішення, для досягнення певних цілей, зокрема в контексті цифровізації суспільства. Однією з характерних особливостей ШІ є його здатність обробляти великі обсяги даних і здійснювати операції, які раніше вимагали людського втручання. При цьому поширення ШІ супроводжується виникненням численних проблем, що стосуються кібербезпеки, конфіденційності, а також утворення віртуальної залежності від технологій. Додатково зростає питання втрати контролю над технологічними протоколами і посилення

спостереження, що підриває основи особистої свободи і приватності в сучасному суспільстві. Такі аспекти є предметом глибоких етичних і філософських дискусій, адже вони безпосередньо стосуються питань безпеки, автономії та права людини на контроль над власним життям. Тому, відзначаючи важливість штучного інтелекту як рушійної сили для розвитку суспільства, важливо розглядати і його потенційні небезпеки в рамках філософської рефлексії (Нікітенко та ін., 2024, с. 76).

Зважаючи на ці зміни, важливою темою стає конвергенція великих даних із ШІ, що нині визначає одну з головних парадигм розвитку цифрового суспільства. Інтеграція цих технологій забезпечує формування нових перспектив для подолання глобальних проблем, але водночас відкриває нові виклики на технологічному, онтологічному та антропологічному рівнях. Це підкреслює необхідність філософського осмислення ШІ як феномену, що змінює технологічну інфраструктуру та має глибокий вплив на саму структуру соціальних інститутів.

У цьому контексті розвиток штучного інтелекту викликає також серйозні філософські питання, що стосуються його природи та меж його застосування. ШІ як нова технологія може бути сприйнята як можливість розв'язання численних проблем людства, зокрема в таких сферах, як охорона здоров'я, енергетика або екологія. Однак разом із потенціалом для розвитку виникає і значна проблема його застосування в небезпечних чи руйнівних контекстах, як-от воєнні технології чи контроль за людьми. Тому філософське осмислення штучного інтелекту стає необхідним та водночас критично важливим завданням для сучасного суспільства. Це осмислення повинне торкатися таких базових аспектів, як моральна відповідальність під час застосування ШІ, етичні межі його використання та питання, пов'язані з автономією і свідомістю штучних систем (Мельник та ін., 2025, с. 7).

Філософія ШІ ставить перед нами завдання теоретичного осмислення, а також практичного розроблення етичних норм і принципів, які повинні супроводжувати процес технологічного розвитку. Так, питання про моральні рамки застосування ШІ потребує абстрактного аналізу та конкретних рішень, що визначатимуть його місце в людському житті.

Варто зауважити й те, що однією з основних проблем, що виникають у контексті розвитку штучного інтелекту, є питання його автономності та відповідальності за прийняті рішення. У випадку, коли ШІ-система самостійно здійснює вибір без участі людини, вкрай важливо визначити, хто має нести відповідальність за наслідки цих рішень. Це питання набуває особливої актуальності в контексті таких сфер, як воєнні технології, автоматизоване правосуддя та медичні рішення, де помилка може коштувати людського життя. З огляду на це виникає необхідність глибокого філософського осмислення механізмів моральної відповідальності у відносинах між людиною та технологією, а також у контексті інститутів, що опосередковують використання цих технологій (Дятлова та ін., 2025, с. 70).

Одним із центральних аспектів, який потребує уваги, є також алгоритмічна упередженість. ШІ-системи здатні навчатись на історичних даних, які зазвичай можуть містити елементи дискримінації. Це призводить до того, що ШІ-алгоритми можуть відтворювати та посилювати наявні соціальні нерівності. Зокрема, питання справедливості в алгоритмічних рішеннях має важливе значення, адже непрозорість таких систем може порушувати принципи рівності та справедливості в суспільстві. Тому проблема прозорості алгоритмів постає як одна з найважливіших: суспільство має право розуміти, за якими критеріями ШІ-система ухвалює певні рішення та яким чином ці критерії можуть вплинути на конкретні соціальні групи.

В умовах технологічних досягнень XXI століття філософія штучного інтелекту стоїть на стику етичних викликів і нових технологічних можливостей. При цьому ШІ радикально змінює економічні, соціальні та наукові структури й спонукає до переосмислення таких фундаментальних концептів, як свідомість, свобода волі та моральна відповідальність. Зокрема, питання щодо того, як ШІ впливає на розуміння цих концептів у контексті розвитку людства, стає все більш актуальним (Дятлова та ін., 2025, с. 70).

Крім того, необхідно зазначити, що сучасні ШІ-моделі позбавлені онтологічної суб'єктивності, що є основою людської природи. Відсутність самосвідомості, моральних переживань та цілеспрямованості позначає, що

такі технології функціонують лише в межах визначених алгоритмів, що не допускають виникнення особистісного досвіду чи внутрішніх прагнень. Однак саме здатність виконувати складні когнітивні завдання створює потенційні небезпеки, зокрема десакралізацію людської суб'єктивності, що зумовлює її знецінення в порівнянні з технологічними системами, які можуть виступати як більш ефективні інструменти (Іванова, 2024, с. 73).

Зі зростанням потужностей штучного інтелекту постає реальна загроза, що в певних когнітивних сферах він може перевищити людину. Це може призвести до ситуації, в якій людина більше не буде сприйматися як центральна цінність, а скоріше як елемент технологічної системи, що діє виключно за заданими функціональними параметрами. Такий розвиток подій потребує серйозного переосмислення традиційних філософських концепцій, зокрема тих, що стосуються суб'єктивності, свободи волі та етики відповідальності. Зміна цих понять може спричинити автоматизацію людських почуттів, думок і етичних виборів, що неминуче призведе до втрати індивідуальності.

Водночас розвиток когнітивних технологій створює додаткові загрози, коли технології починають домінувати над своїми суб'єктами. Це призводить до того, що технології виконують свою інструментальну функцію та водночас нав'язують нові моделі взаємодії, що зміщують акценти з людини на машину як основну одиницю в процесі взаємодії з навколишнім світом. Це формує нову реальність, де інтелектуальні системи значною мірою визначають, як організовується людська діяльність, в якій людина стає більш залежною від технічних інтервенцій. Такий стан речей вимагає глибокого осмислення природи людської свідомості та її ролі в цифровому просторі, де вона може бути редукована до набору алгоритмічних функцій (Варипаєв, 2025).

Загалом, філософські концепції дедалі більше інтегруються в розроблення ШІ, зокрема в контексті етичного й антропологічного супроводу технологічного проєктування. Водночас розроблення технологій впливає на наші уявлення про людську природу. Ефект когнітивного відображення, що виникає в межах таких систем, призводить до того, що людина розглядається як складова частина цифрового

середовища. Цей процес вимагає зсуву від техноцентризму до антропоорієнтованих підходів, що своєю чергою змінюють безпосередньо концепцію людської присутності в інтелектуальному просторі.

Основною філософською проблемою в контексті розвитку ШІ є також питання щодо можливості або неможливості моделювання людського мислення. Якщо в перспективі буде отримана негативна відповідь на це питання, всі інші дослідження в цій сфері втратять свою значущість. Тому в межах цієї проблеми дослідники зазвичай орієнтуються на оптимістичний погляд, надаючи позитивні відповіді, а також висуваючи певні докази, які підтримують можливість створення штучного мислення, що в принципі здатне імітувати людський розум (Шевель, 2023, с. 67). Проте навіть у межах цих оптимістичних переконань зберігається нез'ясованим питання реальної природи людської свідомості та її здатності бути модельованою в технологічних системах.

Проблематика морального та свідомого статусу ШІ не є однозначною і викликає численні філософські дискусії. Питання, чи може ШІ володіти свідомістю, тісно пов'язане з розумінням природи свідомості загалом, методами її дослідження та цілями, які ставляться в цьому процесі. Відсутність чіткої відповіді на питання про свідомість ШІ одразу ставить під сумнів його моральний статус, оскільки виникає проблема визначення того, чи може ШІ переживати біль, емоції або інші феномени, які властиві людському досвіду. Тому підхід, що полягає в усуненні цієї невизначеності, пропонує використання прагматичних філософських аргументів та емпіричних тестів замість теоретичних концепцій свідомості. Цей метод дає змогу обійти складні питання і досягти певного прогресу у визначенні морального статусу штучного інтелекту (Козаченко, Брюховецький, 2025).

Поряд із тим прагматичний підхід до визначення морального статусу ШІ дозволяє мінімізувати абстрактні філософські спекуляції і зосередитися на реальних, вимірюваних результатах, проте, з іншого боку, така стратегія викликає нові філософські питання щодо природи свідомості та моральних засад. Важливо зазначити, що хоча прагматичний підхід надає можливість тестування і визначення моральних прав ШІ, він не дає вичерпної відповіді на глибші онтологічні питання, що стосуються існування свідомості як такої. Тому з огляду на те, що технології постійно вдосконалюються, існує необхідність у практичних дослідженнях та у філософських роздумах, що намагаються синтезувати технічні й етичні аспекти розвитку ШІ.

Висновки. Із проведеного дослідження філософських вимірів штучного інтелекту та свідомості можна зробити кілька важливих висновків. По-перше, попри значний прогрес у розвитку ШІ, його здатність відтворити повну складність людського мислення залишається обмеженою, що вказує на необхідність глибшого розуміння природних механізмів свідомості. По-друге, інтеграція ШІ в соціальні структури піднімає важливі етичні питання, зокрема щодо його впливу на соціальну нерівність і ринок праці, що потребує розроблення нових підходів до освіти та перекваліфікації робочої сили. По-третє, важливим аспектом є моральний статус ШІ, який вимагає визначення чітких етичних норм та відповідальності за прийняті ним рішення. Крім того, розвиток ШІ відкриває нові пріоритети для переосмислення традиційних філософських концептів, як-от автономія, свідомість і свобода волі, що потребує постійного критичного осмислення в умовах технологічного прогресу. Зважаючи на ці чинники, можна стверджувати, що філософське осмислення розвитку штучного інтелекту є необхідним для забезпечення етичного використання технологій у сучасному суспільстві.

Список використаних джерел:

- Варипаєв, О. М. (2025). Філософія науки та штучний інтелект: деконструкція суб'єкта і нова онтологія пізнання. *Вісник гуманітарних наук*. № 7. URL: <https://philpapers.org/archive/KNVGGX.pdf>
- Дятлова, І., Патлайчук, О., Ступак, О. (2025). Етичні виклики та перспективи філософії штучного інтелекту у XXI столітті. *Науково-теоретичний альманах Грани*. № 28(2). С. 66–71.
- Зелінська, Д.О. (2018). Філософія як ключ до створення штучного інтелекту. Матеріали XLVII науково-технічної конференції підрозділів ІНТУ, Вінниця, 14–23 березня. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/20448/4144.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

Іванова, О. В. (2024). Етичні виклики штучного інтелекту: антропологічний вимір людської суб'єктивності. *Актуальні проблеми філології та соціології*. Випуск 51. С. 72–76.

Козаченко, Н. П., Брюховецький, М. М. (2025). Машини, що говорять про душу: проблеми морального статусу та свідомості штучного інтелекту. *Вісник Львівського університету. Серія: філос.-політолог. студії*. Випуск 59. С. 101–112.

Мельник, Ю. М., Тодорова, С. М., Шевченко, Г. А. (2025). Філософське розуміння штучного інтелекту як технології. *Філософія та управління*. № 3(7). С. 1–7. URL: <https://www.eu-scientists.com/index.php/fag/article/view/117/111>

Стебельська, О., Федорів, Л. (2019). Сучасна філософія свідомості про перспективи створення штучного інтелекту. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. Випуск 22. С. 111–119.

Шевель, А. О. (2023). Зміна парадигми в філософії науки з появою штучного інтелекту. *Актуальні проблеми філології та соціології*. Випуск 45. С. 65–69.

Nikitenko, V., Voronkova, V., Kyvliuk, O., Oleksenko, R., Suhenko, V. (2024). Philosophical reflection on artificial intelligence and its impact on the development of society, human, and education. *Humanities studies: Collection of Scientific Papers* / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia: Publishing house «Helvetica», № 19 (96). P. 67–76.

References:

Varypaiev, O. M. (2025). *Filosofiya nauky ta shtuchnyy intelekt: dekonstruktsiya sub'yekta i nova ontolohiya piznannya* [Philosophy of Science and Artificial Intelligence: Deconstruction of the Subject and the New Ontology of Knowledge]. *Visnyk gumanitarnykh nauk*, No. 7. Retrieved from: <https://philpapers.org/archive/KNVGGX.pdf> [in Ukrainian].

Dyatlova, I., Patlaychuk, O., Stupak, O. (2025). Etychni vyklyky ta perspektyvy filosofiyi shtuchnoho intelektu u XXI stolitti [Ethical Challenges and Prospects of Artificial Intelligence Philosophy in the 21st Century]. *Naukovo-teoretychnyy al'manakh Hrani*, No. 28(2), pp. 66–71. [in Ukrainian].

Zelinska, D. O. (2018). *Filosofiya yak kliuch do stvorennia shtuchnoho intelektu* [Philosophy as the Key to Creating Artificial Intelligence]. *Materialy XLVII naukovo-tekhnichnoyi konferentsiyi pidrozdiliv INTU, Vinnytsya, 14-23 bershnya*. Retrieved from: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/20448/4144.pdf?sequence=3&isAllowed=y> [in Ukrainian].

Ivanova, O. V. (2024). Etychni vyklyky shtuchnoho intelektu: antropolohichnyy vymir lyudskoyi sub'yektyvnosti [Ethical Challenges of Artificial Intelligence: The Anthropological Dimension of Human Subjectivity]. *Aktyal'ni problemy filolohiyi ta sotsiolohiyi*, No. 51, pp. 72–76. [in Ukrainian].

Kozachenko, N. P., Bryukhovetskyi, M. M. (2025). Mashyny, shcho hovoryat' pro dushu: problemy moral'noho statusu ta svidomosti shtuchnoho intelektu [Machines That Speak About the Soul: Problems of Moral Status and Consciousness of Artificial Intelligence]. *Visnyk L'vivskoho universytetu. Seriya: filos.-polit. studii*, No. 59, pp. 101–112. [in Ukrainian].

Mel'nyk, Yu. M., Todorova, S. M., Shevchenko, H. A. (2025). Filosofske rozuminnia shtuchnoho intelektu yak tekhnolohiyi [Philosophical Understanding of Artificial Intelligence as Technology]. *Filosofiya ta upravlinnya*, No. 3(7), pp. 1–7. Retrieved from: <https://www.eu-scientists.com/index.php/fag/article/view/117/111> [in Ukrainian].

Stebelska, O., Fedoriv, L. (2019). Suchasna filosofiya svidomosti pro perspektyvy stvorennia shtuchnoho intelektu [Contemporary Philosophy of Consciousness on the Prospects of Creating Artificial Intelligence]. *Visnyk L'vivskoho universytetu. Seriya filos.-polit. studii*, No. 22, pp. 111–119. [in Ukrainian].

Shevel', A. O. (2023). Zmina paradygmy v filosofiyi nauky z poyavoyu shtuchnoho intelektu [Changing the Paradigm in the Philosophy of Science with the Emergence of Artificial Intelligence]. *Aktyal'ni problemy filolohiyi ta sotsiolohiyi*, No. 45, pp. 65–69. [in Ukrainian].

Nikitenko, V., Voronkova, V., Kyvliuk, O., Oleksenko, R., Suhenko, V. (2024). *Filosofskaya refleksiya na shtuchnyy intelekt i yoho vplyv na rozvytok suspil'stva, lyudyny ta osvity*. [Philosophical Reflection on Artificial Intelligence and its Impact on the Development of Society, Humans, and Education]. *Humanities studies: Collection of Scientific Papers* / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia: Publishing house “Helvetica”, No. 19 (96), pp. 67–76. [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 25.07.2025

Дата прийняття статті: 26.08.2025

Опубліковано: 30.09.2025